
МОВНЕ ПОРТФОЛІО ЯК ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Науменко Н. В.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-532-7-4>

ВСТУП

Українська освіта сьогодні перебуває в пошуку ефективних технологій як внутрішнього, так і зовнішнього оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у зв'язку з переходом до студентоцентричної парадигми навчання та компетентнісної освіти. Метою навчання на всіх етапах вищої освіти – як першого (бакалаврського), так і другого (магістерського) рівня – мають бути сформовані компетентності, які не суперечать знанням, умінням і навичкам, а передбачають здатність осмислено їх застосовувати¹.

Нинішня освітня система оцінює і враховує лише навчальні досягнення студентів, тоді як запровадження профільного навчання вимагає іншої – більш гнучкої і різнопланової системи оцінювання з упровадженням рейтингу не лише навчальних, а й інших видів діяльності студента за весь або певний період його перебування в університеті².

У зв'язку з цим, виникає питання щодо доцільності розроблення індивідуальної накопичувальної оцінки студента за результатами підсумкової атестації, університетських олімпіад і конкурсів, тестування, елективних курсів, виконання курсових (дипломних) проєктів, написання есе, рефератів, наукових статей, творчих робіт тощо. При цьому пріоритетними мають стати «профільні» досягнення, тобто результати, здобуті студентами в галузях, що відповідали профілям навчання у старших класах загальноосвітнього навчального закладу (філологічному, технологічному тощо) і склали належний ґрунт для їхньої підготовки та вступу до ЗВО.

Самооцінка є невід'ємним умінням сучасної людини в процесі пізнання і самопізнання та альтернативним способом оцінки досягнень

¹ Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / кол. авторів під кер. С.Ю. Николаєвої. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ: Ленвіт, 2002. С. 6-7.

² Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 12.12.2024)

студента. Найважливішою метою самооцінки є підвищення учнівської здатності до саморефлексії, що сприяє зростанню питомої ваги самостійності в організації процесу навчання (самонавчання). Одним з найефективніших інструментів, що допомагає розвинути у студента здатність до самооцінки в іншомовному навчанні, визнається Європейське мовне портфоліо.

Мета цього розділу – на основі теоретичного осмислення принципів Європейського мовного портфоліо та аналізу індивідуального творчого доробку студентів першого курсу Національного університету харчових технологій (у тому числі тих, що навчають на англomовних проєктах) установити важливість портфоліо у самоусвідомленні та самооцінці власних досягнень майбутнього фахівця, котрий вивчає не лише іноземну мову як нормативну дисципліну, а й профільні предмети цієї мовою.

Для реалізації цієї мети передбачено виконати такі **завдання**: на основі теоретичних концепцій портфоліо як сукупності індивідуальних творчих робіт і об'єктивних даних їх виконавця вивести загальну формулу мовного портфоліо; проаналізувати сутність Європейського мовного портфоліо з подальшим застосуванням його ключових положень до навчальної практики Національного університету харчових технологій; утвердити важливість укладання портфоліо студентами англomовних проєктів НУХТ для продуктивного вивчення іноземної мови та дисциплін гуманітарного циклу; на конкретних прикладах репрезентувати принципи спільної діяльності викладачів кафедр іноземних мов професійного спрямування, гуманітарних дисциплін та слухачів курсу «History of Ukrainian Culture» у підготовці літературно-мистецького дайджесту «Представте Україну іноземцям» як різновиду портфоліо.

1. Сутність мовного портфоліо як дидактичного засобу у вивченні англійської мови

Згідно з визначенням, **портфоліо** – це сукупність документів із певного навчального предмета як компонента навчальної діяльності учнів. Ведуть його самі учні (студенти) за педагогічного супроводу викладача.

Історія європейської культури свідчить про активне застосування цього співучого італійського слова, котрому повсякчас надавали різних значень. У добу Ренесансу так називали теку з малюнками чи кресленнями, яку возили з собою художник та архітектор, сподіваючись на вигідні замовлення³. Документи, представлені в цій теці, являли собою сув'язь словесних характеристик майстра та його доробку з візуальними доказами професійності, що дозволяло

³ Portfolio. URL: <https://www.edglossary.org/portfolio/>

замовникові скласти враження про навички та якості претендента на виконання робіт.

У ХХ столітті словом «портфоліо» називали альбом з фотографіями. За допомогою представлених у портфоліо матеріалів можна було не лише скласти уявлення про якість роботи, а й дізнатися про творчий шлях митця. Тим більше, що до портфоліо пізніше почали вкладати ще й газетні вирізки з відгуками і рекомендаційні листи. Ідея мистецького портфоліо виявилася зручною, а тому довговічною⁴.

Сьогодні існує багато визначень цього поняття. Досить велика їх кількість належить до галузі освіти. Зміст цих дефініцій можна звести до декількох варіантів, де портфоліо – це:

1) *засіб (інструмент, метод, форма) оцінювання ефективності (результативності) будь-якої достатньо тривалої у часі та складної за змістом діяльності;*

2) *зібрання зразків робіт і документів, що підтверджують результати діяльності та ілюструють можливості й досягнення власника портфоліо;*

3) *комплект матеріалів, які відповідно до поставленої мети систематизують та ілюструють процес безперервної самооцінки і корекції результатів та досягнень;*

4) *технологія саморозвитку і самовдосконалення;*

5) *засіб мотивації і стимулювання творчої активності і самоосвіти;*

6) *засіб самопрезентації і кар'єрного зростання;*

7) *показ досягнень в управлінській і педагогічній діяльності;*

8) *засіб моніторингу й оцінювання професійного розвитку*⁵.

Підсумовуючи ці дефініції, виводимо загальну формулу портфоліо для університетського освітнього простору: це *відповідним чином формалізований та спеціальним чином скомпонований комплекс документальних матеріалів (довідок, звітів, протоколів, публікацій, рефератів; курсових та дипломних робіт – для студента; дисертаційних робіт – для викладача; нормативних документів, мультимедійного забезпечення, фото-, відео-, аудіоматеріалів у паперовому та електронному вигляді).*

Первинний досвід залучення Європейського мовного портфоліо до української освітньої практики дозволяє стверджувати, що процес

⁴ Глазова О. Вивчення рідної мови та Європейське мовне портфоліо [Електронний ресурс]. URL: www.kubg.com.ua/articles/id/15551/php

⁵ Електронне портфоліо вчителя іноземної мови / упоряд. Т. Михайленко, Ю. Клименко, Л. Горбач. Київ: Редакції газет гуманітарного циклу, 2013. С. 6-7; Підготовка до атестації: як оформити власне портфоліо [Електронний ресурс]. Львів: Головне управління освіти і науки ЛОДА, 2012. URL: www.stryimkuru34.eduikit.lviv.ua/Files/downloads/Книжка-портф.pdf; Perry, M. Producing Purposeful Portfolios. In: *Situating Portfolios: Four Perspectives*. Logan, UT: Utah State University Press, 1997. P. 184.

іншомовного навчання стає більш прозорим для учнів і студентів, допомагаючи їм розвивати їхню здатність до відображення та самооцінки у царині студіювання іноземних мов (і не лише англійської), таким чином надаючи їм можливість поступово збільшувати свою відповідальність за власне навчання⁶.

Під час вивчення іноземної мови дія самооцінки може фокусуватися на трьох аспектах. Перший – це сам **навчальний процес**. Студенти першого курсу загалом здатні оцінити, наскільки добре вони навчаються взагалі, на певному етапі та наскільки успішно виконують індивідуальні завдання та досягають навчальних цілей. Другий аспект для самооцінки – це **студентські комунікативні уміння**, відповідно до рівнів і дескрипторів, розроблених Радою Європи. Третій аспект – це **лінгвістична компетенція студента**.

Вдаючись до самооцінки, студенти навчаються контролювати свій лінгвістичний здобуток і виправляти помилки згідно зі шкалами та оцінними схемами, які використовуються під час оцінювання іншими. Таким чином, вони починають глибше розуміти методи оцінювання, що може допомогти їм краще скласти підсумкові іспити (тести).

Варто звернути увагу на так зване «американське портфоліо», про яке й ітиметься у цій праці. З точки зору педагогів США, це «антологія студентських робіт, що допускає можливість особистої участі студента у доборі їх для оцінювання викладачем»⁷. «Американське портфоліо» вміщує автобіографічний нарис, історію сім'ї школяра, перелік виняткових подій його життя, визначені самим учнем цінності та сформульовані ним самим цілі – і на найближчий час, і на довгострокову перспективу. У портфоліо зафіксовано вияви лідерських якостей учня як у школі, так і поза нею, перелічено виконані школярем суспільно корисні справи, названо його досягнення в навчанні. І головне: у портфоліо зберігаються найбільш вдалі, на погляд самого учня, письмові роботи.

В умовах України студентське портфоліо може засвідчити не лише зростання рівня знань і теоретичних навичок слухача, а й специфіку його **творчої співпраці з викладачем**⁸. Для успішного просування цим шляхом украй важливого значення, крім творчого запалу, набуває постійний, системний науковий пошук, а всі дисципліни в університеті виконують дві стрижневі функції – дослідницьку та інтелектуальну. За влучним висловом відомого англійського культуролога А. Тойнбі, науковий пошук нагадує літак із реактивним двигуном. Імпульси, які

⁶ Hadley, A.O. Teaching Language in Context. Boston: Heinle & Heinle Publishers, 1993. P. 277.

⁷ Фасоля А. Портфоліо? «Папка успіху»? Навіщо вони нам? *Дивослово*. 2008. №5. С. 20.

⁸ Семенюк Г.Ф., Гуляк А.Б., Науменко Н.В. Літературна майстерність письменника: підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ: Видавництво «Сталь», 2015. С. 6.

отримує розум дослідника в процесі наукового пізнання, сприяють виникненню власного імпульсу, який, своєю чергою, спричинює перехід від пасивної до активної форми світосприйняття, пробудження творчого, пізнавального інтересу.

В ідеалі студенти упродовж року або семестру формують кожен своє портфоліо, а наприкінці року (семестру) разом із лектором навчальної дисципліни аналізують зміст і добирають матеріали, які наочно показують зростання умінь і навичок. Такі матеріали можуть згодом увійти до колективного збірника творчих робіт або наукових статей («Наукові праці НУХТ»), а також віднедавна включений до міжнародної наукометричної бази Scopus «Ukrainian Food Journal», публікації на офіційному сайті та в інституційному репозитарії університету).

Як важливий офіційний документ Європейське мовне портфоліо («English Language Portfolio»), розроблене Лінгвістичним комітетом Ради Європи з метою стандартизації вимог до вивчення, викладання й оцінювання досягнень у галузі вивчення іноземних мов громадянами європейських країн, було презентовано в Україні у 2003 році після попереднього опрацювання у 15-ти країнах Європейського Союзу.

Загальноєвропейські рівні володіння мовою є базовими для Європейського мовного портфоліо. Вони забезпечують основу для учнівської самооцінки та слугують матеріалом для постановки навчальних цілей. Шкали для самооцінки відповідно до рівнів мовленнєвих умінь є центральними для структури і функцій Європейського мовного портфоліо.

Отже, застосовуючи Європейське мовне портфоліо в іншомовному навчанні, студенти не лише знайомляться із загальноєвропейськими рівнями володіння мовою, а й на практиці вчать працювати з ними⁹ – з одного боку, займаючись плануванням власної навчальної діяльності із визначенням конкретних цілей за допомогою дескрипторів в оціночних шкалах, з другого – займаючись самооцінкою, яка є результатом ефективної студентської рефлексії власного процесу навчання мови.

⁹ Детальніше з принципами застосування мовного портфоліо можна ознайомитися за виданнями: Запорожцева Ю. С. Міжкультурна компетенція як професійна якість учителя іноземної мови. URL: http://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=586; Петрушенко О.О., Велечук Т.Д. Комунікативні аспекти вивчення ділової іноземної мови у вищих навчальних закладах економічного профілю [Електронний ресурс]. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Znphkhist/2011_4/11poozep.pdf; Полонська Т.К. Профільне навчання іноземної мови учнів старшої школи: метод. рек. Київ: Педагогічна думка, 2014. 80 с.; Портфоліо педагога / укладач І.Т. Соколяньська. Харків: Вид. група «Основа», 2013. 224 с.; Burch, C.B. Finding out What's in Their Heads: Using Teaching Portfolios to Access English Education Students and Programs. In: *Situating Portfolios: Four Perspectives*. Logan, UT: Utah State University Press, 1997. P. 263-277.; Perry, M. Producing Purposeful Portfolios. In: *Situating Portfolios: Four Perspectives*. Logan, UT: Utah State University Press, 1997. P. 182-195.

Отже, за допомогою Європейського мовного портфоліо, зокрема його ключових компонент, адаптованих у навчальній практиці Національного університету харчових технологій, можливо значно спростити процедуру впровадження європейських стандартів оцінювання студентів, зокрема під час проміжного чи підсумкового контролю (у тому числі тестового).

Європейське мовне портфоліо має реалізувати дві функції: **соціальну** – подібно до портфоліо художника, воно демонструє здібності й можливості свого укладача (як педагога, так і студента). Не замінюючи атестата, диплома чи сертифікатів, портфоліо є суттєвим до них доповненням, оскільки містить важливу додаткову інформацію про свого власника; **педагогічну** – сприяє розвиткові мисленневих здібностей та самооцінки кожного студента, а також розвитку його автономності в навчанні мови (кількох мов) упродовж усього життя¹⁰.

Система навчання іноземного мовлення ФІКСАТ (Л. Сухожєвський, 1983 – К. Тищенко, 2000) включає 6 рівнів: 1) фіксація, 2) імітація, 3) комбінація, 4) систематизація, 5) активізація, 6) трансформація, назви яких разом створюють аббревіатуру¹¹. У частині «читання та письмо» важливість збору та опрацювання писемних мовних матеріалів із їх подальших включенням у портфоліо можна окреслити такими категоріями, подавши їх у вигляді таблиці:

Рівень	Читання	Письмо
Фіксація	Почати з детективів і простих оповідань: якщо сенс 1...2 сторінок не вловлюється – взяти простішу книжку; якщо зрозуміло хоча б половину – прочитати розділ I.	1. Постановка графіки. 2. Подання правил орфографії. 3. Підтримання графічних навичок у належній формі.
Імітація	1. Скласти план прочитаного уривка з 4...5 пунктів (рідною мовою, згодом – іноземною). 2. Прочитати вдруге спочатку розділ I. 3. Додати до плану 2...3 фрази нових подробиць. 4. За тим же методом прочитати розділ II. 5. Завести кишеньковий щоденник для яскравих подробиць, слів, зворотів.	1. Уважно переписати вдома діалог або текст, розібраний у класі. 2. Вміти написати його під диктовку. 3. Вміти відтворити його письмово напам'ять досить близько до зразка.

¹⁰ Підготовка до атестації: як оформити власне портфоліо [Електронний ресурс]. Львів: Головне управління освіти і науки ЛОДА, 2012. С. 3. URL: www.styiknkyru34.edu.gov.ua/Files/downloads/Книжка-портф.pdf

¹¹ Тищенко К.М. Метатеорія мовознавства. Київ: Основи, 2000. С. 259-260; Suchorzewski, L. Jak się do tego zabrać, czyli spór o metodę. *Jak zostać poliglotą*. Warszawa: PWN, 1983. S. 101-103.

	6. Після розділів III–IV варто ще раз повернутися до розділу I. 7.	
Комбінація	1. Тренаж з аркуша у реферуванні та перекладі. 2. У щоденнику завести розділ для власних міркувань про прочитане.	1. Трансформації оригіналу на письмі: перетворити пряму мову на непряму і навпаки; написати парафраз, переказ, реферат, резюме, анотацію, план. 2. Те ж саме – за текстом, прослуханим з плівки. 3. Написати про власні враження від події, дати їй оцінку; написати психологічний портрет співрозмовника, підготувати твір на ширшу, але споріднену тему.
Систематизація	1. Щопевний час переглядати виписки, сортувати їх. 2. Збирати список важкозасвоєваних слів.	1. Освоєння засобів макросинтаксису письмового мовлення: адекватної конекції, когезії, узгодження часів, стилістичної опозиції. 2. Виконання вправ: з пропусками (крапками); з вибором з кількох можливих слів, синтагм, речень.
Активізація	1. Читати газети, журнали, художню і спеціальну літературу. 2. Збирати свою бібліотеку текстів обраних галузей знань.	1. Активізація умінь написати: короткий лист, допис у (стін)газету, повідомлення, оголошення. 2. Уміти написати лист з певним проханням: до товариша, знайомого, директора, коханої. 3. Уміти написати заяву, автобіографію, пояснення, прохання про дальші роз'яснення, нотатки з конференції.
Трансформація	Уміти користуватися словниками: двомовними, тлумачними, фразеологічними, термінологічними.	Уміти користуватися підручниками з граматики, практичної стилістики.

Портфоліо є, по суті, альтернативним засобом оцінювання відносно традиційних форм (тест, іспит), що дозволяє йому вирішувати основні завдання: відстежити індивідуальний прогрес людини, якого вона досягла в навчанні за відсутності безпосереднього порівняння із досягненнями інших однолітків; оцінити освітні досягнення особи та доповнити (замінити) результати тестування або інших традиційних форм контролю¹².

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти пропонують три обов'язкових компоненти портфоліо, котрими послуговуються студенти англomовних проєктів: *мовний паспорт*; *мовну біографію*; *мовне досє*¹³.

Першим компонентом мовного портфоліо є *мовний паспорт*, що підсумовує лінгвістичну індивідуальність його власника; особисті досягнення у вивченні мови та особистий досвід міжкультурного спілкування. Також мовний паспорт включає самооцінку студентом власних мовленнєвих компетенцій.

Європейське мовне портфоліо, розроблене за допомогою установ Ради Європи, передбачає три основні рівні володіння іноземною мовою та мовленнєвими компетенціями – А, В, С. Рівні визначаються за основними видами мовленнєвої діяльності:

- розуміння (усної форми мови – аудіювання та письмової – читання);
- говоріння (монолог як форма продуктивного говоріння або полілог як інтерактивне говоріння);
- письмо як окремий продуктивний вид мовленнєвої діяльності¹⁴.

Загалом ця частина може поділятися на такі розділи: *Мови спілкування в моїй сім'ї та мови, якими говорять мої найближчі родичі*; *Навчальні заклади, у яких я навчався*; *Мови, які я вивчав у школі*; *Перебування за кордоном*; *Проєкти*; *Мови навчання*; *Комунікативні компетенції*.

Особливо важливо окреслити ці критерії для студента технологічного ЗВО, який готується взяти участь у великому науковому заході – наприклад, у фахових конгресах із питань харчової науки й оздоровлення, де підготовка тез і текстів доповідей англійською мовою є обов'язковою. Останнім часом у НУХТ практикуються захисти англійською мовою кваліфікаційних

¹² Wallace, M. *Action Research for Language Teachers*. Cambridge : Cambridge University Press, 2009. P. 136.

¹³ Карп'юк О. Як європейський мовний портфоліо допоможе українським учням стати незалежними. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2007. №4. С. 15-20.

¹⁴ Burch, C.B. Finding out What's in Their Heads: Using Teaching Portfolios to Access English Education Students and Programs. In: *Situating Portfolios: Four Perspectives*. Logan, UT: Utah State University Press, 1997. P. 267.

магістерських робіт, що, своєю чергою, може підвищити рейтинг здобувача вищої освіти як потенційного науковця нового покоління.

Мовний паспорт слухача англomовного проєкту НУХТ може містити: фото студента; анкетні дані студента; особисту інформацію (хобі тощо); критерії оцінювання навчальних досягнень студентів; власну самооцінку володіння іноземною мовою. За цими формозмістовими категоріями мовний паспорт подібний до резюме – документа, підготовку якого включено до навчальних програм НУХТ із англійської та української мов. Відрізняються ці два документи більшою спрямованістю мовного паспорта у бік власне лінгвістичної компетентності автора та сконцентрованості лише на англійській мові, тоді як у резюме подаються загальні дані щодо знання іноземної мови (якими саме мовами та на якому рівні володіє студент).

Другим обов'язковим компонентом мовного портфолію є *мовна біографія*, яка подається з метою установити проміжні цілі, перевірити власні досягнення в навчанні, зареєструвати значущі етапи мовного й міжкультурного спілкування.

Мовна біографія містить: таблиць оцінювання викладачем рівня оволодіння студентом іноземною мовою (який заповнюється у вигляді графіка з зазначенням виду мовленнєвої діяльності, що оцінюється); таблиць самооцінки студентом власних досягнень, що дає змогу розвивати об'єктивну самооцінку.

Оскільки в технологічному ЗВО, незалежно від спеціальності студента та освітньо-професійної програми, особливий акцент робиться на візуальних засобах подачі та інтерпретації наукового матеріалу, то графіки оцінки викладачем і самооцінки студентом досягнень можуть виконуватися на одному аркуші в різних кольорах (зазвичай викладач позначає свої дані червоним, студенти різних факультетів – зеленим або синім), із застосуванням різних символів у програмі Microsoft Word; можна також виставити графік у Google Disk, де до нього простіше буде вносити відповідні зміни. За графіком легко простежити ріст, стабільність чи спад знань студента;

– аркуш самоосвіти, що дає студентам право вибору теми самоосвітньої діяльності згідно з їхніми інтересами та уподобаннями, рівнем оволодіння іноземною мовою, тобто є особистісно зорієнтованим. Для студентів Національного університету харчових технологій це, як правило, матеріали за темою «Україна у світі», біографії видатних педагогів і науковців нашого закладу, улюблених майстрів культури та спорту, сучасні різностильові англomовні пісні та їхній переклад, щоденники читача класичної англійської або американської літератур, власні літературні твори англійською мовою, кулінарні рецепти тощо;

– алгоритми окремих видів діяльності на практичному занятті, що самостійно чи з педагогічним супроводом створені як поради студентам із удосконалення самоосвітньої компетентності під час

проведення практичних занять, підготовки до проміжного та підсумкового контролю;

– аркуш рекордів, що його студент обов'язково заповнює в кінці кожної теми, де констатує здобуті особисті досягнення з різних видів мовленнєвої діяльності, а також визначає свій рівень оволодіння іноземною мовою (в обсязі вивченої теми).

Отже, більшу частину «Мовної біографії» займають контрольні листи самостійного оцінювання мовних умінь. Ключовими словами формулювання знань і вмінь студента з іноземної мови (а разом і фахових дисциплін, які нею викладаються) мають стати твердження: «я вмію», «я можу», «я знаю»¹⁵. У листах самооцінки студент відзначає ті комунікативні вміння, якими він, на його думку, уже оволодів, і ті, якими має оволодіти. Із контрольних листів самооцінки мовних умінь студентів (і педагогові) зрозуміло, **що** потрібно вивчати, **що вже** засвоєно і **наскільки добре** це зроблено.

Третім обов'язковим компонентом мовного портфоліо є *мовне досє*. У ньому студент збирає зразки своїх творчих робіт та свідчення у вивченні іноземної мови.

Мовне досє може включати:

- творчі проекти студентів;
- доповіді англійською мовою на щорічній науковій конференції молодих учених, аспірантів і студентів НУХТ, наукових конгресах, захистах кваліфікаційних робіт (включно з презентаціями PowerPoint);
- кросворди, «карти розуму»;
- літературні твори та публіцистичні дописи за тематикою вивчених дисциплін.

Це рекомендований перелік матеріалів, які можна включити до мовного портфоліо. Кожен викладач може вносити зміни відповідно до рівня підготовки студентів, професійних особливостей, специфіки предмета тощо.

Політ фантазії студентів-першокурсників, учорашніх школярів, – необмежений. Аркуш свідчень про свої досягнення – це інформаційна карта участі власника портфоліо в заходах із іноземної мови, участь у предметному тижні (наприклад, «Європейський день мов») тощо. Надто ж якщо це студент такого престижного напрямку, як **англомовний проєкт**.

У навчальних планах Національного університету харчових технологій англомовне навчання було впроваджено з вересня 2013 року. Як експеримент викладання англійською мовою як профільних, так і гуманітарних (крім української мови за професійним спрямуванням) дисциплін у 2013-2014 навчальному році велось на

¹⁵ Полонська Т.К. Профільне навчання іноземної мови учнів старшої школи: метод. рек. Київ: Педагогічна думка, 2014. С. 51-52.

факультетах економіки і менеджменту (спеціальності «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності», «Менеджмент організацій»), готельно-ресторанного та туристичного бізнесу (спеціальність «Туризм») і біотехнології та екологічного контролю (спеціальність «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування»). У наступному 2014-2015 навчальному році англomовний проєкт було розширено – додано спеціальність «Фінанси» (факультет обліку, фінансів та підприємницької діяльності).

Згідно з навчальними планами, упродовж I року студенти вивчають низку дисциплін загальноосвітнього циклу, що їх викладають спеціально підготовлені викладачі кафедр гуманітарних дисциплін та іноземних мов професійного спрямування. Це – «Історія державності та культури України», «Світова та національна культурна спадщина». Оскільки у вивченні цих предметів важливу роль відіграє не лише їхнє змістове наповнення, а й лінгвістичне оформлення, то діяльність студентів і педагогів у цій парадигмі передбачає обопільне активне вдосконалення мовних знань.

Практика роботи зі студентами англomовних проєктів НУХТ показує, що вони, в силу свого фахового досвіду та специфіки обраної професії (менеджери туристичних агенцій, су-шефи закладів ресторанного господарства, кіносценаристи, солісти Національної опери України тощо) відкриті до засвоєння кількох іноземних мов, засвідчуючи креативність у їх студіюванні та здатність застосувати отримані знання в різних комунікативних ситуаціях.

Скомпоноване у результаті студіювання культурологічних предметів «портфоліо» студента англomовного проєкту містить начерки дослідження знакових культурних пам'яток (зокрема фоторепортажі за темою «Київ, якого не знаємо», керівники – доценти Сергій Береговий та Олена Пивоваренко), конспекти критичних матеріалів, «цитатники» з художніх творів (дайджести «Представте Україну іноземцям», керівники – професор Наталія Науменко та доцент Ольга Нежива), готові культурознавчі праці – реферати, статті, есе, а також чернетки й чистовики власних літературних творів.

Відтак мовне портфоліо студента англomовного проєкту не лише являє собою самостійний документ, а й може входити до загального «Портфоліо студента»¹⁶, у якому зібрано різні види папок: «Портфоліо з математики», «Портфоліо з економіки», «Портфоліо з міжнародних фінансів», «Портфоліо з туризму та рекреації», «Портфоліо з історії та культури України», «Портфоліо з української мови (за професійним спрямуванням)» тощо.

З другого боку, із компонентів англomовних портфоліо з однієї її тієї ж дисципліни, наприклад «Історія державності та культури

¹⁶ Perry, M. Producing Purposeful Portfolios. In: *Situating Portfolios: Four Perspectives*. Logan, UT: Utah State University Press, 1997. P. 194-195.

України», що належать різним студентам, у 2014-2015 навчальному році укладено кілька чисел журналу (дайджесту) під девізом «Представте Україну іноземцям». Наповнення кожного числа склали подані англійською мовою цікаві факти з української культури за періодами (доба Київської Русі, Ренесанс, Бароко, культура XIX століття, модернізм, сучасна культура), супроводжувані власноруч зробленими ілюстраціями.

Беззаперечним психолого-педагогічним позитивом роботи на англійському проєкті є невелика чисельність групи (до 10-12 чоловік), що дозволяє під час практичного заняття опитати всіх за програмою, а також провести дискусію з актуальних проблем у межах студійованої дисципліни. Авторка цієї праці має значний досвід у викладанні англійською мовою загальноосвітнього предмета «Історія української культури», зокрема опублікований у 2016 році навчальний посібник «History of Ukrainian Culture», фахові статті за тематикою курсу, а також зібрання студентських творчих робіт відповідно до кожної окремої теми в робочій навчальній програмі. Вони й стали об'єктом розгляду у наступному підрозділі.

2. Принципи компонування мовного портфоліо у навчальній практиці студентів НУХТ (англійський проєкт)

У формуванні фахівця нового тисячоліття багато важить не лише професійна підготовка, а й ґрунтовні знання з гуманітарних дисциплін. Насамперед це стосується «Історії України» – інтегративного курсу, який сьогодні широко впроваджується у вищих технічних і технологічних навчальних закладах, зокрема і в НУХТ. Однак у результаті значних змін, які відбулися в навчальних планах університету за останні роки, дисципліна якісно змінила навчально-наукову парадигму і стала називатися «Історія державності та культури України». Саме в такому формулюванні її введено й до планів англійських проєктів.

Варто зауважити, що у сучасному глобалізованому світі розвиток культури вимагає висвітлення знакових явищ під новим кутом зору¹⁷, а мовний матеріал, своєю чергою, сприяє зацікавленню студентів у вивченні фундаментальних курсів. Тому засадничим чинником створення дисципліни «History of Ukrainian Culture» стали міжпредметні зв'язки. Адже, окрім власне культурологічних, викладачі цього курсу звертають належну увагу й на фахові концепти навчання. З урахуванням мовної та мовленнєвої специфіки підготовки студентів НУХТ, котрі з 2013 року навчаються за англійськими проєктами,

¹⁷ Калюжна В.В., Букреева О.Й. English Opens Many Doors. Англійський науковий текст: розуміння, інтерпретація, переклад. Київ: Ін-т сучас. підруч., 2010. С. 12.

розроблено робочі та навчальні програми, а 2016 року видано перший англomовний підручник із «Історії української культури»¹⁸.

– 11-річний досвід діяльності англomовного проєкту дозволив стверджувати, що розробники методичного забезпечення – професори та доценти кафедр гуманітарних дисциплін та іноземних мов професійного спрямування – досягли основної дидактичної мети: допомогти студентам відкрити сутність та специфічні риси української культури як ключового компонента загальноєвропейського культурного простору, оцінити внесок України у скарбницю загальносвітової культури.

Цій меті підпорядковано головні завдання, що їх ставлять викладачі перед студентами, а разом активно виконують і самі, – освоєння ключових культурологічних термінів і понять; осягнення шляхів розвитку культури за періодами та родами, у тому числі в наукових парадигмах «Національна валюта як культурний феномен», «Візантія, слов'яни та Русь», «Унікальність українського бароко», «Український художній модернізм», «Реклама як явище культури»; вивчення традицій та звичаїв українського народу.

Низку тем винесено на самостійне опрацювання, зокрема й у вигляді компонентів мовного портфолію. Такий спосіб організації навчання має на меті дати студентів так званий «тег», дороговказ, завдяки якому можна потрапити на «сайт» власного естетичного досвіду або скористатися доробками інших фахівців-культурологів. Цими «тегами» в підручнику «History of Ukrainian Culture» є добрані для творчих завдань україномовні тексти (уривки з наукових монографій А. Гуляка, М. Жулинського, Я. Мамонтова, Г. Півторака, О. Потебні, газетних і журнальних статей, довідкових видань, Інтернет-ресурсів), переклавши які студент може доповнити своє «мовне досьє» новими культурологічними концептами.

Мовне портфолію у навчальній діяльності студентів англomовного проєкту за один із головних складників має добрані та опрацьовані нестандартні матеріали з дисципліни «Історія української культури», яка викладається цією мовою; оригінал-макети майбутнього культурологічного дайджесту «Представте Україну іноземцям», їх переклади на англійську мову та комп'ютерне оформлення за допомогою різних видів програмного забезпечення (Microsoft Word, Microsoft PowerPoint, Canva, Slidesgo, Adobe PhotoShop).

Хоча ідея та принципи оформлення дайджесту належать викладачам, активну участь у цій справі беруть і студенти. Адже сам дизайн видання – емблема, заголовки, прізвища, імена та фотографії авторів статей та досліджуваних діячів культури, ілюстрації, адреса

¹⁸ Naumenko, N. History of Ukrainian Culture: A Workbook for Students. Київ: НУХТ, 2016. 167 с.

офіційного сайту, наклад – імпонує молодим митцям¹⁹, спонукає їх більш вимогливо ставитися до мовностилістичного та технічного упорядкування власних творів.

Важливими складниками є також чернетки, начерки, списки опрацьованої фахової літератури, власні та запозичені ілюстрації до тем тощо, за якими можна простежити хід наукової думки студента в осмисленні конкретної теми та способи її передачі англійською мовою.

Для оцінювання кожного з розділів портфоліо (відповідно до тематики курсу за робочою навчальною програмою) викладачі послуговуються такими критеріями, що їх окреслено у праці Тетяни Пахомової та Ірини Беженар²⁰:

1. **Повнота викладу даних.** Цим передбачається, що всі підрозділи портфоліо, за якими здійснювалася робота впродовж окресленого часового проміжку (окрема тема, перший та другий модулі, підсумкова презентація дайджесту), окрім готового контенту, мають містити інформацію щодо запланованої роботи (як виконаної, так і невиконаної). Наявний у структурі Європейського мовного портфоліо розділ третій «Досьє» включає матеріали з усіх стадій підготовки роботи (чернетки та чистовики), супроводжувані всіма необхідними документами. Результати створення кожної частини дайджесту мають бути відображені у відповідних звітних формах.

2. **Логічність організації портфоліо.** Це означає логічність і послідовність у показі результатів навчання та даних про досягнутий рівень володіння англійською мовою та матеріалами спеціальної дисципліни за певний термін. Матеріали в розділі «Досьє» укладаються відповідно до послідовності їх представлення в мовному паспорті (розділ перший) та біографії (розділ другий). Усі навчальні матеріали упорядковуються за логікою їхнього взаємозв'язку, яка чітко простежується під час перевірки. Логічність організації розділу «Досьє» відображається у змісті та вступі, які укладаються спеціально для цього розділу.

3. **Системність ведення портфоліо.** Інформація про досягнення у вивченні дисципліни має корелювати в усіх компонентах портфоліо (блок самооцінки, контрольні листи для самооцінки, біографія опанування навчального матеріалу, формулювання цілей студента, звітні форми) та фіксуватись у відповідних розділах систематично.

4. **Адекватність самооцінки.** Аби запобігти завищенню / заниженню студентом свого рівня оволодіння матеріалом, викладач має засвідчити (або спростувати) результати самооцінки. Зворотній

¹⁹ Девдера М. Таємниці словесної творчості. Вінниця: ПП Видавництво «Тезис», 2003. С. 22.

²⁰ Пахомова Т.О., Беженар І.А. Мовний портфель як методична інновація у системі вищої іншомовної освіти (на матеріалі навчання студентів-філологів англійського писемного мовлення): монографія. Запоріжжя: Акцент Інвест-Трейд, 2014. С. 112-113.

зв'язок від викладача установлюється на основі компонентів «Блок оцінки викладача», «Мої цілі», «Контрольні листи для самооцінки рівня володіння матеріалом». Окрім цього, студент регулярно отримує від викладача рекомендації щодо вдосконалення писемної роботи з окремої теми (поточний контроль).

5. Ініціативність і творчість. Цей критерій передбачає різноманітність обраних для розділу «Досье» (а отже, і для майбутнього дайджесту) матеріалів – за умови їх доречності й відповідності кожній з тем; оригінальність у структуруванні та упорядкуванні матеріалів у розділі «Досье»; здатність студента продемонструвати свій поступ у царині вивчення української культури та вміння оформити наукові матеріали англійською мовою (під час презентації елементів дайджесту в аудиторії або виступів на науковій конференції, де передбачено засідання секції іноземних мов).

Працюють і додаткові критерії оцінювання з суто літературно-мистецької точки зору: *широта бачення краси довкілля та науковість показу його об'єктів; емоційність у вираженні свого ставлення до спостережених явищ; вживання оригінальних образів (епітетів, порівнянь, метафор); стиль та мова викладу; естетика оформлення роботи, використання власної графіки, фотографії, навички виконання подібної роботи на комп'ютері.*

Фахівець із психології творчості В. Роменець стверджує: «Причини, що спонукають молодь до обрання професії, виникають спочатку в таємничо-інтригуючих ділянках пізнання і творчості, що пов'язується генетично з юнацьким інтересом до незвичайного, а потім з'являється прагнення до діяльності на передньому краї науки, мистецтва, де творчість стає найбільш актуальною і продуктивною»²¹. Представників англomовних проєктів НУХТ ця теза стосується повною мірою.

Отже, домінантою стилю роботи студента-першокурсника стає творчість. Зазначений психологічний чинник урахують викладачі гуманітарних дисциплін Національного університету харчових технологій, визначаючи головною виховною метою скерувати студентів у річище набуття фахових знань саме за допомогою творчості та співтворчості²².

На переході між підлітковим віком і юністю, на який припадає навчання на першому курсі, настає «пора всезагального віршотворення». Студенти НУХТ виявляють неабиякі здібності не просто у віршуванні, а й у «серйозній» поезії, вкладаючи в поетичну форму свої враження від дисциплін навчального плану, свої погляди

²¹ Роменець В. Психологія творчості: навч. посібник. Київ: Либідь, 2001. С. 110.

²² Науменко Н.В. Роль літературної творчості у становленні особистості студента технічного ВНЗ. *Збірник наукових праць НДІ українознавства*. Т. XII. Київ: ПЦ «Фоліант», 2006. С. 184.

на ті чи ті ключові поняття цих дисциплін, і часто – вельми успішно – англійською мовою.

Наведемо конкретний приклад. З урахуванням зацікавленості студентів у рецепції постичних творів до переліку вправ включено таке завдання (грунтоване на роботі з текстом «Енеїди» І. Котляревського, однак можливо брати й інших авторів – зокрема й на вибір студента), котре в разі успішного виконання може стати знаковим елементом мовного портфоліо:

English translation (by Wolodymyr Semenyra, 1933)	Ukrainian original (by I. Kotliarevsky)
<p><i>Aeneas was a lively fellow And quite a Cossack for a lad, For mischief he was more than mellow While courage above all he had. But when the Greeks felt very bitter And made of Troy a heap of litter He took a bag, and with a lust – With some good Trojans whom he gathered Whose hides were tough and necks well leathered – He showed old Troy a cloud of dust.</i></p>	<p><i>Еней був парубок моторний І хлопець хоть куди козак, Удався на все зле проворний, Завзятіший од всіх бурлак. Но греки, як спаливши Трою, Зробили з неї скирту гною, Звін, взявши торбу, тягу дав; Забравши деяких троянців, Осмалених, як гиря, ланців, П'ятами з Трої наживав.</i></p>
<p><i>He quickly built some boats of timber, Then launched them in the quiet sea And filling them with muscle limber He hit the foam where eyes could see. But cackling Juno, dog-gone-daughter, Kept cackling like a hen for water; - That's how Aeneas lacked her grace – A long long time she had been praying: She wished his soul would stop delaying The trip to that unearthly place.</i></p>	<p><i>Він, швидко поробивши човни, На синє море поспускав, Троянців насаджавши повні, І куди очі почухрав. Но зла Юнона, суча дочка, Розкудкудакалась, як квочка, – Енея не любила — страх; Давно уже вона хотіла, Його щоб душка полетіла К чортам і щоб і дух не пах.</i></p>

The task is:

Try to find the up-to-date translations of Ivan Kotlyarevsky's Aeneid and choose three or four stanzas telling about food and meals. If you can, give your own translation for selected stanzas²³.

Ніхто не вважає, що оцінити Шекспіра може тільки той, хто сам здатен написати геніальний роман; щоб захоплюватись музикою, не обов'язково самому бути Бетховеном. Треба просто навчитись розуміти слово, музику, а в загальному сенсі – і культуру. Адже, як

²³ Naumenko, N. History of Ukrainian Culture: A Workbook for Students. Київ: НУХТ, 2016. С. 84, 87.

слушно зазначав А. Айнштайн, *геній – це лише на 10 відсотків талант, а на 90 відсотків – наполеглива праця й терпіння*. А робота над творчими завданнями сприяє більш досконалому оволодінню англійською літературною мовою, розвитку грамотного емоційного мовлення (під час усних відповідей на практичних заняттях, презентацій дайджестів, виступів і дискусій на наукових конференціях) і водночас індивідуального стилю наукового мислення²⁴.

Аналіз діяльності студентів англomовного проекту Національного університету харчових технологій у річичі вивчення української культури та komponування на цій основі мовних портфоліо дає змогу зробити такі висновки:

Природничі, технічні й економічні дисципліни формують наукову картину світу, а гуманітарні – історія України, історія української культури, культурологія, українська мова (за професійним спрямуванням), іноземна мова (за професійним спрямуванням), психологія – світогляд майбутнього спеціаліста. Матеріали цих дисциплін стають основою як урізноманітнення самостійної роботи студентів, так і творчого, поетичного осмислення, своєрідними дороговказами у навчальному процесі для майбутніх технологів, промисловиків, економістів.

Введення елементів портфоліо в систему навчального процесу технічного ЗВО (англomовний проект) сприятиме гармонійному розвитку студентів на основі паралельного збагачення інтелектуальної та емоційної сфер духовної діяльності. Переживання іншомовного слова, його відчуття допомагають студентові зорієнтуватися у розмаїтті власних станів, емоцій, осмислювати їх іноземною мовою, завдяки чому розширюється спектр почуттів особистості.

Мовне та водночас мистецьке портфоліо студента вищого технічного навчального закладу сприяє збагаченню студентських знань як із гуманітарних дисциплін, так і з фахових предметів, формує навички діалогічного мислення та мовлення англійською мовою, вміння слухати інших і самого себе.

Подальшим етапом спільної діяльності учасників навчального процесу планується створення професійного портфоліо **викладача**²⁵. Практика педагогів, які працюють зі студентами англomовних проектів НУХТ, дозволяє окреслити приблизну структуру такого портфоліо: 1. Статус викладача; 2. Особиста карта викладача; 3. Професійна

²⁴ Каложна В.В., Букресва О.Й. English Opens Many Doors. Англійський науковий текст: розуміння, інтерпретація, переклад. Київ: Ін-т сучас. підруч., 2010. С. 6-7.

²⁵ Портфоліо педагога / укладач І.Т. Соколянська. Харків: Вид. група «Основа», 2013. С. 29; Wallace, M. Action Research for Language Teachers. Cambridge : Cambridge University Press, 2009. P. 52.

автобіографія; 4. Посади і призначення; 5. План щодо самоосвіти (підвищення кваліфікації, здобуття другої вищої освіти, стажування за кордоном, перекладацька робота); 6. Суспільна діяльність (доручення по кафедрі, участь у роботі спеціалізованих вчених рад університету або інших закладів освіти і науки); 7. Результати навчальної діяльності; 8. Використання сучасних освітніх технологій; 9. Інноваційна діяльність; 10. Узагальнення і поширення власного досвіду; 11. Факти, гідні згадки (участь у міжнародних наукових заходах, членство у творчих спілках України); 12. Сертифікати індивідуальних досягнень; 13. Відгуки; 14. Публікації (наукові, методичні, а також художні).

Можна окреслити два ключові питання, на які мають відповідати і студентське, і викладацьке портфоліо під час їх оцінювання. Перше – «Як?», тобто можливість для оцінювача простежити формальний (точніше – **формотворчий**) аспект роботи студента або викладача: класифікацію документів за жанрами (резюме, автобіографія, рейтинговий лист, творча робота, реферат, есе, наукова стаття тощо), стилями (художній, науковий, публіцистичний, офіційно-діловий, їхні комбінації в межах одного тексту), композиційними ознаками (рубрикація текстів, застосування позамовних засобів викладу – схем, таблиць, ілюстрацій, фотографій, презентацій PowerPoint), правильністю мови дописів.

Друге питання – «Що?», тобто осягнення **змістової** наповненості папки документів. Сюди належать відповідність готових матеріалів темам навчальної програми курсу; розмаїтість студентських робіт, присвячених видам і жанрам українського мистецтва різних періодів; оригінальні думки учасників англomовного проекту, непересічні способи їх представлення; демонстрація власного естетичного досвіду.

Для студентів Національного університету харчових технологій, станом на початок 2017 року, англomовні проекти ведуться з першого по четвертий курс включно. За цей час викладачі кафедр українознавства (з 2017 року – гуманітарних дисциплін) та іноземних мов професійного спрямування, залучені до роботи з «англomовниками», напрацювали основні методи та способи викладання дисциплін «Історія та культура України», «Культурологія», «Світова культура та мистецтво» та інших, зібрали значний «ужинок» творчих студентських робіт, що їх потім гідно було представлено на щорічних наукових конференціях молодих учених, аспірантів і студентів університету, а також на конференціях вищого рівня.

Оцінювання мовних портфоліо студентів-англomовників із «Історії української культури» дозволило констатувати, що їхні автори є гідними представниками нинішнього «креативогенного» суспільства (за визначенням італійського соціолога С. Аріеті). Адже такі характерні для нього явища, як *доступ до засобів культури*,

різноманітність культурних груп і течій, прагнення не просто існувати, а досягти визначених цілей; вільний доступ до освіти; відсутність привілеїв для одних груп і упередженого ставлення до інших; інтелектуальна толерантність, взаємодія і співробітництво творчих особистостей, система нагород і заохочень, склали творчий ґрунт для студентської дослідницької роботи.

ВИСНОВКИ

Освоєння практики мовного портфоліо в українських навчальних закладах різного рівня, поряд із комп'ютеризацією та впровадженням інформаційних технологій, цілком може стати одним з важливих напрямів модернізації освіти. На часі – забезпечення цього нововведення належним теоретико-методологічним аналізом, психолого-методичним супроводом та дидактичними матеріалами.

Головна цінність мовного портфоліо, зокрема й зі спеціальних предметів, полягає в тому, що навколо нього можна вибудувати навчальний процес, який дасть змогу сформуванню й розвинути у студентів не лише загальні знання й предметні компетенції, не лише установити плідний творчий контакт із викладачами, котрий відповідатиме принципам «навчання впродовж усього життя», а й особистісні риси, необхідні для успішної самореалізації в інформаційному суспільстві.

Мовне портфоліо, з одного боку, являє собою педагогічний феномен, елемент мотивації для викладача – застосовувати досвідченість у різних галузях науки під час його оцінювання, а для студента – виявляти креативний підхід до добору та осмислення іншомовних матеріалів, уміння вдало їх скомпонувати та належним чином презентувати. З другого боку, це метод організації навчання англійської мови у різних її аспектах (говоріння / слухання, читання, письмо) та ефективного контролю знань і навичок, який ґрунтується на самостійному оцінюванні та функціонує в рідній мові розвитку не лише мовленнєвих компетенцій, а й обізнаності у спеціальних предметах, які викладаються іноземною мовою.

Майстерність укладача мовного портфоліо, зокрема з питань української культури, можна розуміти як звільненість від шаблонних тверджень і апріорних концепцій, вибудованих методом узагальнення та уодноманітнення культурних явищ, і вміння перенести головні концепти національної культури в англійськомовний часопростір сучасності.

Усі зазначені чинники дозволяють стверджувати важливість мовного портфоліо як інноваційного способу оцінювання знань студента не лише з англійської мови, а й із дисциплін загальноосвітнього та профільного циклів, як допоміжного чинника у пошуковій роботі, котрий дозволить майбутньому фахівцеві з

економіки, екології, фінансів або туристичної діяльності сформувати власну концепцію обраної наукової проблеми та на належному рівні презентувати її в широкому англомовному світі.

АНОТАЦІЯ

Українська освіта сьогодні перебуває в пошуку ефективних технологій як внутрішнього, так і зовнішнього оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти у зв'язку з переходом до компетентної освіти. Одним з найефективніших інструментів для оцінювання досягнень студентів у царині іноземних мов визнається Європейське мовне портфоліо. Первинний досвід його застосування в освітній практиці Національного університету харчових технологій дозволяє стверджувати, що процес іноземного навчання стає більш прозорим для студентів, допомагаючи їм розвивати їхню здатність до відображення та самооцінки у царині студіювання іноземних мов, таким чином надаючи їм можливість поступово збільшувати свою відповідальність за власне навчання. Практика роботи зі студентами англомовних проєктів НУХТ (починаючи з 2013-2014 навчального року) показує, що вони, в силу фахового досвіду та специфіки обраної професії, відкриті до засвоєння кількох іноземних мов, засвідчуючи креативність у їх студіюванні. Відтак показано, що головна цінність мовного портфоліо – в тому, що навколо нього можна вибудувати навчальний процес, який дасть змогу не лише сформувати й розвинути у здобувачів загальні знання й предметні компетенції та установити плідний творчий контакт із викладачами, котрий відповідатиме принципіві «навчання впродовж усього життя», а й особистісні риси, необхідні для успішної самореалізації в інформаційному суспільстві. Усі зазначені чинники дозволяють стверджувати важливість мовного портфоліо як інноваційного способу оцінювання знань студента не лише з англійської мови, а й із дисциплін загальноосвітнього та профільного циклів, як допоміжного чинника у пошуковій роботі, котрий дозволить майбутньому фахівцеві сформувати власну концепцію обраної наукової проблеми та на належному рівні презентувати її в широкому англомовному світі.

Література

1. Глазова О. Вивчення рідної мови та Європейське мовне портфоліо. URL: www.kubg.com.ua/articles/id/15551/php
2. Девдера М. Таємниці словесної творчості. Вінниця: ПП Видавництво «Тезис», 2003. 120 с.
3. Електронне портфоліо вчителя іноземної мови / упоряд. Т. Михайленко, Ю. Клименко, Л. Горбач. Київ: Редакції газет гуманітарного циклу, 2013. 104 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).
4. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

5. Запорожцева Ю. С. Міжкультурна компетенція як професійна якість учителя іноземної мови. URL: http://www.zipro.net.ua/index.php?page_id=586
6. Калюжна В.В., Букреева О.Й. English Opens Many Doors. Англійський науковий текст: розуміння, інтерпретація, переклад. Київ: Ін-т сучас. підруч., 2010. 272 с.
7. Карп'юк О. Як європейський мовний портфоліо допоможе українським учням стати незалежними. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2007. №4. С. 15-20.
8. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / кол. авторів під кер. С.Ю. Ніколаєвої. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ: Ленвіт, 2002. 328 с.
9. Науменко Н.В. Роль літературної творчості у становленні особистості студента технічного ВНЗ. *Збірник наукових праць НДІ українознавства*. Т. XII. Київ: ПЦ «Фоліант», 2006. С. 182-194.
10. Науменко Н.В., Галинська О.М. Foreign Language: Practical Skills of Scientific Communication: A Workbook. Київ: Алур, 2019. 203 с.
11. Пахомова Т.О., Беженар І.А. Мовний портфель як методична інновація у системі вищої іншомовної освіти (на матеріалі навчання студентів-філологів англійського писемного мовлення): монографія. Запоріжжя: Акцент Інвест-Грейд, 2014. 160 с.
12. Петрушенко О.О., Веленчук Т.Д. Комунікативні аспекти вивчення ділової іноземної мови у вищих навчальних закладах економічного профілю. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Znpxhist/2011_4/11poozer.pdf
13. Підготовка до атестації: як оформити власне портфоліо. Львів: Головне управління освіти і науки ЛОДА, 2012. URL: www.stryi-mkvp34.edukit.lviv.ua/Files/downloads/Книжка-портф.pdf
14. Полонська Т.К. Профільне навчання іноземної мови учнів старшої школи: метод. рек. Київ: Педагогічна думка, 2014. 80 с.
15. Портфоліо педагога / укладач І.Т. Соколянська. Харків: Вид. група «Основа», 2013. 224 с.
16. Роменець В. Психологія творчості: навч. посібник. Київ: Либідь, 2001. 288 с.
17. Семенюк Г.Ф., Гуляк А.Б., Науменко Н.В. Літературна майстерність письменника: підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ: Видавництво «Сталь», 2015. 405 с.
18. Тищенко К.М. Метатеорія мовознавства. Київ: Основи, 2000. 350 с.
19. Фасоля А. Портфоліо? «Папка успіху»? Навіщо вони нам? *Дивослово*. 2008. №5. С. 18-22.

20. Шехавцова С.О. Технологія портфоліо як показник самоосвітньої діяльності суб'єктів педагогічного процесу. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 18 (277). Ч. III. 2013. С. 135-144.
21. Burch, C.B. Finding out What's in Their Heads: Using Teaching Portfolios to Access English Education Students and Programs. In: *Situating Portfolios: Four Perspectives*. Logan, UT: Utah State University Press, 1997. P. 263-277.
22. Hadley, A.O. Teaching Language in Context. Boston: Heinle & Heinle Publishers, 1993. xvi, 532 p.
23. Naumenko, N. History of Ukrainian Culture: A Workbook for Students. Київ: НУХТ, 2016. 167 с. (Англійською мовою).
24. Perry, M. Producing Purposeful Portfolios. In: *Situating Portfolios: Four Perspectives*. Logan, UT: Utah State University Press, 1997. P. 182-195.
25. Portfolio. URL: <https://www.edglossary.org/portfolio/>
26. Suchorzewski, L. Jak się do tego zabrać, czyli spór o metodę. *Jak zostać poliglotą*. Warszawa: PWN, 1983. S. 92-137.
27. Wallace, M. Action Research for Language Teachers. Cambridge : Cambridge University Press, 2009. 124 p.

Information about the author:

Naumenko Nataliia Valentynivna,

Doctor of Philological Sciences,

Professor at the Department of Foreign Languages for Specific Purposes

National University of Food Technologies

68, Volodymyrska str., Kyiv, 01601, Ukraine